

Jeneriklerinin Grafik Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Dr. Ersan Sarıkahya

Özet

Bir jeneriğin tasarımında etken olan elemanlar renk, tipografi, görüntü, animasyon, ses gibi öğelerdir. Jenerik tasarımındaki her eleman birer belirtke niteliğindedir ve programın içeriğine uygun olduğu kadar izleyicinin yaşına, cinsiyetine ve kültürüne de uygun olarak da tasarlanmalıdır. Bu şekilde hazırlanan jenerikler daha etkili olabilmektedir. TV kanallarında jenerikler grafik tasarımcılar tarafından hazırlanmaktadır. Bu makalenin genel amacı, TRT sanat programlarında tasarlanan ve uygulanan jenerikleri, grafik tasarım öğeleri ve canlandırma tekniği açısından uzman görüşlerini alarak değerlendirmektir.

THE EVALUATION OF GRAPHICAL DESIGN FOR GENERICS

Abstract

The important elements in the design of a generic are items such as color, typography, image, animation, audio. All of these elements of the generic design are indicators which should be appropriate with the design as well as the needs of the audience's age and culture, in accordance with the effectiveness of the design. The general target of this research is to evaluate the generics that are shown at TRT art programs according to the views of experts about their graphical design items and simulation techniques.

Anahtar Kelimeler

Televizyon
Görsel İletişim
Animasyon
Görsel Tasarım
Grafik Tasarım
Audiovisual Medya
Hareketli Grafik

Keywords

Television
Visual Communication
Animation
Visual Design
Graphic Design
Audiovisual Media
Moving Graphic

Giriş

Jenerik, yayınlanan TV programlarının başlangıcında veya sonunda yer alan kısa süreli hareketli görüntülerden oluşmaktadır. Bu görüntülerde genel amaç, en kısa sürede doğru bilgilendirmeyi sağlamak ve çarpıcı görüntülerin müzikle olan uyumu ile akılda kalıcılığı sağlamaktır.

Televizyonda jenerik kullanımı televizyonun ilk yayın yaptığı dönemlerden günümüze kadar birçok değişime uğrayarak gelmiştir. Bu uygulama yayın akışı içerisinde programların karıştırılmadan ayırt edilebilmesi amacı ile başlatılmıştır. İlk jenerik uygulamaları, sadece programın adının yazılı olduğu durağan bir görüntüden (spot görüntü) oluşmuştur. Zamanla grafik tasarımında kullanılan teknolojilerin gelişmesiyle jenerikler hareket ve yeni nitelikler kazanmaya başlamıştır. Bu gelişmeyle jenerik tasarımında grafik tasarımın rolü önemli bir hal almıştır.

Bir jeneriğin tasarımında etken olan renk, tipografi, görüntü, animasyon, ses vb. elemanlar, birer gösterge niteliğindedir. Bu göstergeler TV jeneriğinin içeriğine uygun olduğu kadar izleyicinin yaşı, cinsiyeti ve kültürüne uygun olarak da tasarlanmalıdır. Bu şekilde hazırlanan jenerikler daha etkili olabilmektedir.

Grafik tasarım ürününün başarısı, mesajını hedef kitesine iletebilmesine bağlıdır. Mesajın başarıyla iletilebilmesi için tasarımda görsel bütünlük oluşturmak gerekmektedir. Grafik tasarımda görsel bütünlük, tüm tasarım elemanlarının birbiriyle ilişki içinde düzenlenerek tamamlanmışlık hissi yaratılmasıyla sağlanır. İzleyici bir mesajda daima bütünlük arar; aksi halde tasarıma olan ilgisini kaybeder.

“Grafik tasarım, görsel bir iletişim sanatıdır. Birinci işlevi de, bir mesaj iletmek ya da bir ürün ya da hizmeti tanıtmaktır. Grafik tasarımın problemleri daima iletişim ile ilgilidir. Tasarımcı hedef kitleye ulaştırmak istediği mesajı doğru ve etkili bir biçimde aktarmak zorundadır...

.... Bir tasarım ne kadar güzel olursa olsun, verilmesi istenen mesajı iletmiyorsa hiçbir değer taşımaz. Grafik tasarımcı, sözcükleri ve görüntü unsurlarını görsel bir iletişim oluşturacak biçimde bir araya getiren kişidir. Bu unsurlar, izleyicinin çözebileceği sözel-görsel bir denklem içinde sunulur. Grafik

tasarımcı hem bir mesaj aktarıcı, hem de bir biçim düzenleyicisidir. Grafik tasarım, iletişim sağlayıcı mesajı doğru ve yalın bir biçimde yansıtırken ton dizileri, kontrastlar, kadrajlama teknikleri, renk ve tipografiyi başarıyla kullanmak zorundadır (Becer, 1997: 33-35)."

Uçar, uygulama alanı gelişen ve değişen tasarım dalları ve grafik tasarımın yeri ile ilgili şu saptamalarda bulunmaktadır:

"Tüm dünyada grafik tasarımın ve tasarımcısının gelişiminin baskı ve çoğaltma teknikleriyle anılmasına karşın, artık günümüzde bu mesleğin temel probleminin görsel iletişim tasarımı olduğu gerçeği çağımızda yaygınlık kazanmıştır. Grafik tasarımcısının ister kağıt üzerinde, ister duvarda, ister ışıklı noktacıkların meydana getirdiği bilgisayar ve televizyon ekranlarında olsun, temel sorunsalının görsel iletişim problemlerinin çözümünde görevli kişi olduğu kesindir (Uçar, 2004: 93)."

Günümüz film jenerikleri sinema, grafik tasarım ve dijital medyanın bileşiminin temsilcisi gibidir. Özellikle Hollywood filmlerinde jenerik tasarımı; ses, tipografi ve imajın bileşimiyle filmin ana temasını izleyiciye hissettiren özet sunumlardır. Grafik tasarımsal öğelerin, (tipografi, fotoğraf, görüntü vs) dijital ortamın getirdiği farklı uygulama imkanlarıyla, filmin konusu, türü ve akışına yön verebilmektedir.

Her alanda yoğun rekabetin yaşandığı günümüzde televizyon yayını yapan kurumlar, yayınlarında kendi kimliklerini öne çıkartarak rakiplerinden ayrılmayı ve hedef kitlelerine daha etkili ulaşmayı amaçlamaktadırlar. Bu nedenle bu kurumların logoları, özellikle televizyon jeneriklerinde sıkça görülmektedir.

Televizyon kanalları daha fazla izleyiciye ulaşmak için kendilerini hem diğer kanallardan ayırmak, hem de izleyiciye hatırlatmak zorundadırlar. Bu nedenle televizyon kanalları özellikle jeneriklerinde, kurumsal kimliklerini ön plana çıkarmaktadırlar.

Diğer yapımlarda olduğu gibi sanat programlarındaki jeneriklerin de görsel ve dikkat çekicilik açısından insanlar üzerinde etkileri vardır. Görselliğin birçok konuda içerikle aynı önemi taşıdığı günümüzde, televizyon kanallarının program tanıtım jeneriklerine vermeleri gereken önemin de en az içerik kadar gerekli olduğu bilinmektedir.

Bir grafik tasarımının arka yapısında yer alan en önemli etkenlerden birisi de, hiç kuşkusuz ekonomik ve endüstriyel etkenlerdir. Çünkü bir toplum uygarlık kavramını bu sözcükle yakalayabilir. Ekonomi ve endüstri eğer bu alandaki gelişimini tamamlayamamışsa, tasarımcının da yapabileceği bir şey yoktur. (Tepecik, 2002:31)

Televizyon grafiğinin tarihsel sürecine bakıldığında jenerik tasarımı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de sinema sanayiine bağlı olarak gelişmiştir.

Türk film jeneriklerinde yakın zamana kadar pek çok filmde yapım firmasının logosu yerine "sunar", "takdim eder" ibarelerini görülür. Aslında, emek verenler listesinde ne yazıldığından çok neyin yazılmayıp dışarıda bırakıldığı da Türk film jeneriklerinde çok büyük önem taşır. Kimi zaman kadro listesinde soyisimsiz şahıslara da rastlanır. Kadro listesinde yer alan kimi meslekler günümüzde farklı şekilde anılırlar: Film çeken (kameraman, görüntü yönetmeni), genel koordinatör (executive producer). Bunlar dışında, yöneten, rejisi, sesleri alan, sesleri çeken, seslendirme, dublajı yöneten, konuşanlar, müzik direktörü, müzik, aranjman şarkı, şarkıları okuyan, türküler, özgün şarkılar, fon müzikleri, şarkı, söz, eser ve konuklarımız, küçük yıldızlar, foto direktörü, ar direktör gibi unvanlar vardır. İmzayı andırır şekilde, verev olarak kullanılan yapımcı ya da yönetmen ismi sıkça kullanılmıştır (Noyan, 2006, s.10).

TRT'nin 1984 yılında ilk yayına başladığı günden itibaren Türkiye'de televizyon jenerikleri tasarımı ivme kazandı.

Batıda televizyon grafiğinin tarihsel sürecine bakıldığında kuruluşu 1936'lara dayanan ve dünyanın ilk televizyon kuruluşu olan BBC ele alınmalıdır. Zamanının kısıtlı sayıdaki televizyon kuruluşları karşısında grafik tasarımcısının eksikliğini hemen fark eden BBC, 1953'de ilk grafik tasarımcısını atadı. Bu pozisyon o dönemde Sahne Tasarımının kontrolünün altındaydı (Lloyd, 2007:5).

1982'de kurulan Kanal 4, BBC2 'den sonraki ilk yeni TV kanalıdır ve yeni bir dönem başlatmıştır; azınlıklara hitap eden, ihmal edilmiş ilgi alanlarını hedefleyen, risk alan ve de diğer kanallardan farklı bir kanal olmuştur. Öte yandan televizyonda 80'ler boyunca grafik tasarımı üzerine büyük etki bırakmıştır (Lloyd, 2007:9).

80'li yıllar, bilgisayar kullanımı ve televizyon grafikleri yaratmak için gerekli yazılımların arttığı yıllar olmuştur. Bu dönemin sonlarında üç boyutlu televizyon grafikleri reklamlarda ve canlı tanıtımlarda görülmeye başlanmıştır. Devam eden 15 yılda PDI reklamlarda bir dönüşüm gösterdi. Üç boyutlu karakterler daha yaygın olmaya başladı. Dreamworks'ün PDI'ı almasıyla 2004'te bilgisayar yapımı animasyon filmler eğlence dünyasına girmiş oldu. (Gallagher ve Paldy, 2007: 140-141).

Grafik tasarımının televizyondaki gelişim sürecine bakıldığında ise farklı türlerdeki TV yapımlarının (dram, komedi, talk show vb.) kendi izleyici kitlelerini oluşturmasıyla reklamcılar için pazarlama, grafik tasarımcılar için de jenerik tasarımı gibi yeni alanlar açtığı görülmektedir.

"Televizyon ve film yapım özelliklerini değiştirmeye ek olarak dijital teknoloji, çoğu şeklen melez olan ve sanat yapma şekilleri tamamen farklı biçimde kesişen grafik tasarım, resim, dijital film, hareketli grafik, ses, animasyon ve bilgisayar sanatları gibi yeni medya sanatı çeşitlerinin oluşmasına teşvik etmiştir. Görüntü ve ses manevralarını basitleştiren yazılım uygulamaları, sanatçıların keşfetmesini, uluslar arası medya topluluğunun daha kısa sürede el sanatlarını icra etmeye olan ilgisini galvanizlemesini jenerik ve müzik parçalarını oluşturmada sıkışmasını daha kolay hale getirmiştir (Willis, 2005:46)."

Teknolojik, sosyal ve kültürel ilerlemeler, grafik tasarımcıya yeni fırsatlar sunmuştur. Keza grafik tasarımın uygulama alanlarında da çeşitlilik ve gelişme görülmüştür. (Halas, 1984: 14), televizyonun dünya çapında yayılması ve yığılma iletişimin küreselleşmesiyle güdümbilimin keşfedildiğini bildirmektedir. Böylece grafik tasarım mesleği ve grafik tasarım ürünleri daha profesyonel bir hal almış ve televizyon teknolojisinin doğuşuyla grafik tasarım, daha önce hiçbir kitle iletişim aracının ulaşamadığı bir gücün en önemli ögesi haline gelmiştir.

Televizyon grafiklerinin geleceğine bakıldığında ise "grafik tasarımcısının çok yeni ve hala denenmekte olan kavramlarla karşılaştığı görülmektedir. Bu yeni kavramlar İnternet televizyonu ve sayısal (dijital) televizyondur " (Meyerve Trish, 2002: 14).

Televizyon grafikleri, televizyon yayınları olduğu müddetçe sürekli gelişecek, her zaman tasarımcısına yeni arayışlar sunacaktır. Televizyon

grafikleri kanala yeni arayüzler sunarak güncelliğini sağlayacaktır. Bu yenilik ve değişim sayesinde izleyiciye her zaman izleme zevkini sunacaktır. Televizyon kanalları, yayınlarında kullandıkları grafikleri zamanla tasarımcılar vasıtasıyla gereken gelişimi gösterecektir. Programlarda kurumsal kimliğinin etkili şekilde göstermek için televizyon jenerikleri tasarımları çağdaş kimliğe bürünmüş olması lazım ki izleyici ile televizyon kanalı arasında güçlü bağlar oluşsun, televizyon jenerikleri iletişimi, her zaman başarılı olacaktır.

Yöntem

Araştırma var olan durumu tespite yönelik tarama modelinde, betimsel bir çalışmadır.

Araştırmanın çalışma evrenini televizyon sanat programlarında tasarlanan ve uygulanan sanat programları jenerikleri oluşturmaktadır. Örneklem olarak TRT'de 2005-2011 tarihleri arasında tasarlanan ve uygulanan sanat programları jeneriklerinden en çok yayınlanan programların jenerikleri seçilmiştir.

TRT Sanat Programlarından Seçilen Jenerikler

Sanat programları jeneriklerinin grafik tasarım öğeleri ve canlandırma tekniğine ilişkin görüşlerin belirlenmesinde grafik tasarımı eğitimi veren üniversitelerden Gazi, Hacettepe, Bilkent, Başkent, Mimar

Sinan, Erciyes, Çanakkale Onsekiz Mart ve Mersin Üniversitelerinde Grafik Tasarımı Programında görev yapan öğretim elemanlarının görüşlerinden, uzman görüşü olarak ise İstanbul ve Ankara’da Jenerik tasarımı sektöründe çalışan tasarımcılardan yararlanılmıştır.

Bu doğrultuda alan uzmanlarından da yararlanarak bir görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan bu görüşme formuyla 20 öğretim elemanı ve uzmanla bir ön uygulama yapılmış, tekrar uzman görüşlerine başvurularak forma son şekli verilmiş ve uygulamaya geçilmiştir.

Uygulanan anketlerden elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 15.0 paket programı kullanılmıştır. Anket formlarından elde edilen veriler kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Veri analizleri değişkenlerin karşılaştırılmasında ki kare testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p = .05$ seçilmiştir.

Sorular arasında temel değişkenler sınıflama ya da sıralama düzeyinde değişkenler olduğundan, bu ilişkilerin araştırılmasında ki-kare tekniği kullanılmıştır. Ancak bazı değişkenlerde, beklenen değerlerin 5’ten küçük olduğu gözenek sayısı, toplam gözenek sayısının %20’sinden fazla olduğundan ki-kare değeri kullanılamamış ve bu durumlarda “Ağırlıklandırma/ WeightCases” tekniği kullanılarak hücrelerin değerleri 5’in üzerine çıkarılmıştır. Bu şekilde, yapılan analizin güvenliği tam olarak sağlanmıştır (Büyüköztürk, 2007: 148).

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde Öğretim elemanı ve uzmanlar tarafından TRT sanat Jeneriklerinin grafik tasarım öğeleri ve canlandırma tekniğine ilişkin sorulara verilen cevaplar değerlendirilerek yorumlanmıştır.

“TRT Sanat Programlarında Tasarlanan ve Uygulanan Jeneriklerin Grafik Tasarım Öğelerine İlişkin Öğretim Elemanı ve Uzmanların Görüşleri”

TRT programlarında tasarlan ve uygulanan jeneriklerin grafik tasarım öğeleri ve canlandırma tekniğine ilişkin öğretim elemanı ve uzmanların görüşlerini belirlemek amacıyla katılımcılara 20 soru yöneltilmiş, her bir soruya öğretim elemanı ve uzmanların verdikleri cevaplar aşağıda tablolarda gösterilerek sırasıyla yorumlanmıştır.

TRT sanat programına ait jenerikleri tipografi ve yazı karakterleri seçimi açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %15,0'i yeterli, %40,0 kısmen yeterli bulurken, %45,0'i ise yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların %23,5'i jenerikleri tipografi ve yazı karakterleri seçimi yönünden yeterli, %45,9'i kısmen yeterli bulurken, %30,6'sı yetersiz, bulmaktadır.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X= 2,770$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= ,250$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Ancak jenerikleri tipografi ve yazı karakterleri seçimi konusunda yeterli ve kısmen yeterli bulmada uzmanların oranı öğretim elemanlarına göre biraz daha yüksek iken, yetersiz bulmada öğretim elemanlarının oranı daha yüksektir.

TRT sanat programına ait jenerikleri tipografi ve hareketli grafik tasarımı açısından, ankete katılan öğretim elemanlarının %22,5'i yeterli, %35,0 kısmen yeterli bulurken, %42,5'i yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların % 22,4'ü jenerikleri tipografi ve hareketli grafik tasarımı açısından yeterli bulurken, %47,1'i kısmen yeterli, %30,6'sı yetersiz bulmuştur.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 2,038$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= ,361$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Bu sonuca göre öğretim elemanları uzmanlara göre daha yüksek oranda TRT Sanat Programına ait jenerikleri tipografi ve hareketli grafik tasarımı konusunda yetersiz bulsa da, genelde aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri atmosfer rengi seçimi açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %32,5'i yeterli, %22,5 kısmen yeterli bulurken, %45,0'i ise yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların ise %34,1'i jenerikleri atmosfer rengi seçimi açısından yeterli, %30,6'ı kısmen yeterli bulurken, % 35,3 yetersiz, bulmaktadır.

Bu durumda öğretim elemanı ve uzmanların üçte biri, jenerikleri atmosfer rengi seçimi açısından yeterli bulmuştur. Ancak öğretim elemanlarının yarısına yakını jenerikleri atmosfer rengi seçimi açısından (% 45,0) yetersiz bulurken, bu oran uzmanlarda % 35,3 dür.

Bununla birlikte, öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 1,324$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= , 516$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

TRT sanat programına ait jeneriklerirenk ilişkileri açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %22,5'i yeterli, %35,0 kısmen yeterli, %42,5'i ise yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların ise %20,0'si jenerikleri renk ilişkileri açısından yeterli, %35,3 kısmen yeterli bulurken, %44,7'si yetersiz bulmaktadır.

Buna göre öğretim elemanı ve uzmanların diğer seçeneklere göre önemli bir bölümü TRT sanat programına ait jenerikleri renk ilişkileri açısından yetersiz bulmaktadır.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2=0,112$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p=,945$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin renk ilişkileri konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jeneriklerikompozisyon açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %22,5'i yeterli, %35,0 kısmen yeterli, %42,5'i ise yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların %17,6'sı jenerikleri kompozisyon açısından yeterli, %35,3 kısmen yeterli bulurken, %47,1'i ise yetersiz bulmaktadır.

Öğretim elemanı ve uzmanlarda TRT sanat programına ait jenerikleri kompozisyon açısından yetersiz bulanların oranı diğer seçeneklere göre daha yüksek olup, yaklaşık yarısı yetersiz bulmuştur.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 0,458$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= , 795$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin kompozisyonu konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleritasarım konsepti açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %37,5'i yeterli, %22,5 kısmen yeterli, %40,0'i ise yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların

%20,0'si jenerikleri tasarım konsepti açısından yeterli, %38,8 kısmen yeterli bulunurken, %41,2'i ise yetersiz bulunmaktadır.

Jenerikleri tasarım konsepti açısından yetersiz bulunan öğretim elemanı ve uzmanların oranı birbirine çok yakın olup, bu oran diğer seçeneklere göre biraz daha yüksektir. Ancak, Jenerikleri tasarım konsepti açısından öğretim elemanları uzmanlara göre daha yüksek oranda yeterli bulunurken, uzmanlar ise daha çok kısmen yeterli bulunmuşlardır.

Bununla birlikte, öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 5,420$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= ,067$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin tasarım konsepti konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri görüntü kurgusu açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %32,5'i yeterli, %32,5 yetersiz, %35,0'i ise kısmen yeterli bulunmaktadır. Ankete katılan uzmanların %17,6'sı jenerikleri görüntü kurgusu açısından yeterli, %38,8 kısmen yeterli bulunurken, %43,5'i ise yetersiz bulunmaktadır. Uzmanlarda jenerikleri görüntü kurgusu açısından yetersiz bulunanların oranı daha yüksektir.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 3,612$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= ,164$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin görüntü kurgusu konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri görüntü geçişleri açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %22,5'i yeterli, %40,0'i kısmen yeterli, %37,5'i ise yetersiz bulunurken, uzmanların %14,1'i yeterli, %42,4'ü kısmen yeterli, %43,5'i ise yetersiz bulunmaktadır.

Jenerikleri görüntü geçişleri açısından yeterli bulunan öğretim elemanı oranı uzmanlara göre daha yüksek olmakla birlikte, kısmen yeterli bulmada birbirine yakın oranlar göstermektedir.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 1,375$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= , 503$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin görüntü geçişleri konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri jenerik süresi açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %32,5'i yeterli, %40,0'ı kısmen yeterli, %27,5'i yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların ise %27,1'i jenerikleri süre açısından yeterli, %42,4'i kısmen yeterli bulurken, %30,6'sı yetersiz bulmaktadır.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 0,403$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= , 817$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin süresi konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri grafik tasarımı açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %27,5'i yeterli, %25,5 kısmen yeterli, %47,0'i ise yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların %25,9'u jenerikleri grafik tasarımı açısından yeterli, %30,6 kısmen yeterli bulurken, %43,5'i ise yetersiz bulmaktadır.

Bu oranlara göre öğretim elemanı ve uzmanların yarısına yakını TRT sanat programına ait jenerikleri grafik tasarımı açısından yetersiz bulurken yaklaşık dörtte biri yeterli bulmuştur.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 0,418$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= ,812$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin grafik tasarımı konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programlarında tasarlanan ve uygulanan jeneriklerin grafik tasarım öğelerine ilişkin olarak öğretim elemanı ve uzmanların görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde, ankete katılan öğretim elemanlarının yaklaşık üçte biri TRT sanat programına ait jenerikleri atmosfer rengi seçimi, tasarım konsepti, görüntü kurgusu, jenerik süresi

açısından yeterli bulurken, yaklaşık yarısına yakını (% 40 ile % 48 arası) jenerikleri tipografi ve yazı karakteri, tipografi ve hareketli grafik, atmosfer rengi seçimi, renk ilişkisi, kompozisyon, tasarım konsepti ve grafik tasarımı açılarından yetersiz olarak değerlendirmiştir. Jeneriklerin grafik tasarım öğelerine ilişkin on özellikten yedisinin öğretim elemanlarının yaklaşık yarısı tarafından yetersiz olarak değerlendirilmesi, uzman görüşlerinin de öğretim elemanlarının görüşlerine benzerlik göstermesi TRT sanat programlarında tasarlanan ve uygulanan jeneriklerin grafik tasarım öğeleri açısından yeterli olmadığını göstermektedir.

“TRT Sanat Programlarında Tasarlanan ve Uygulanan Jeneriklerin Canlandırma Tekniğine İlişkin Öğretim Elemanı ve Uzmanların Görüşleri”

TRT sanat programına ait jenerikleri iki ya da üç boyutlu tasarım açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %27,5'i yeterli, %40,0'i kısmen yeterli %32,5'i ise yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların %23,5'i jeneriklerin iki ya da üç boyutlu tasarım açısından yeterli, %43,5'i kısmen yeterli bulurken %32,9'u ise yetersiz bulmaktadır.

Buna göre öğretim elemanları ve uzmanların yaklaşık dörtte biri jenerikleri iki ya da üç boyutlu tasarım açısından yeterli bulurken, yaklaşık üçte biri yetersiz olarak değerlendirmiştir. Kısmen yeterli olarak değerlendirenlerin oranı diğer seçeneklere göre daha yüksek çıkmıştır.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2 = 0,254$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p = ,881$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin 2 ya da 3 boyutlu tasarımı konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jeneriklerde kullanılan görsel efektleri ankete katılan öğretim elemanlarının %47,5'i yetersiz bulurken, %20,0'si yeterli, %32,5 kısmen yeterli bulmuştur. Ankete katılan uzmanların ise %32,9'u jeneriklerde kullanılan görsel efektleri yeterli, %35,3'i kısmen yeterli, %31,8'i yetersiz bulmaktadır.

Öğretim elemanlarının yaklaşık yarısı (% 47,5) jeneriklerde kullanılan görsel efektleri yetersiz olarak değerlendirse de, öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 3,474$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= , 176$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerde kullanılan görsel efektler konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jeneriklerde uygulanan animasyonlar açısından jenerikleri ankete katılan öğretim elemanlarının %52,5'i ise yetersiz bulurken, %30,0'u yeterli, %17,5 kısmen yeterli bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların %44,7'i jeneriklerde uygulanan animasyonları yetersiz bulurken, %30,6'sı yeterli, %24,7'si kısmen yeterli bulmaktadır. Buna göre öğretim elemanı ve uzmanların önemli bir bölümü TRT sanat programına ait jeneriklerde uygulanan animasyonları yetersiz bulmaktadır.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 0,984$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= , 611$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerde uygulanan animasyonlar konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri hareket-ses ilişkisi açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %35,0'i yeterli, %27,5 kısmen yeterli bulurken, %37,5'i yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların ise %21,2'si jenerikleri hareket-ses ilişkisi açısından yeterli, %38,8 kısmen yeterli bulurken, %40,0'i yetersiz bulmaktadır.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 3,065$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= , 216$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin hareket ses ilişkisi konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri hareket-ritim ilişkisi açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %27,5'i yeterli, %37,5 yetersiz, %35,0'i ise kısmen yeterli bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların

%22,4'ü jenerikleri hareket-ritim ilişkisi açısından yeterli, %44,7'i kısmen yeterli bulurken, %32,9'u ise yetersiz bulmaktadır.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2=0,668$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p=,716$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin hareket-ritim ilişkisi konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri metin-görüntü ilişkisi açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %22,5'i yeterli, %35,0 kısmen yeterli bulurken, %42,5'i yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların %32,9'u jenerikleri metin-görüntü ilişkisi açısından yeterli, %41,2'i kısmen yeterli bulurken, %25,9'u ise yetersiz bulmaktadır.

Tabloda da görüldüğü gibi öğretim elemanlarının yarısına yakını (% 42) TRT sanat programına ait jenerikleri metin-görüntü ilişkisi açısından yetersiz görürken, uzmanların ise dörtte biri (% 25,9) yetersiz görmektedir.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 3,674$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= ,049$) anlamlı bir fark gözlenmiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin metin-görüntü ilişkisi açısından seçimi konusunda farklı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri teknik ve görüntü seçimi açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %22,5'i yeterli, %20,0 kısmen yeterli, %57,5'i ise yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların %23,5'i jeneriklerde teknik ve görüntü seçimi açısından yeterli, %40,0'ı kısmen yeterli bulurken,%36,5'i ise yetersiz bulmaktadır.

Buna göre öğretim elemanları ile uzmanlar jenerikleri teknik ve görüntü seçimi açısından yeterli görmede birbirine yakın oranda iseler de (% 22 gibi), aynı özelliği öğretim elemanlarının yarısından fazlası (% 57,5) yetersiz bulurken, uzmanlarda bu oran daha düşüktür (% 36,5). Buna göre teknik ve görüntü seçimi açısından jenerikleri uzmanlar, öğretim elemanlarına göre daha olumlu değerlendirdikleri söylenebilir.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 6,035$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= ,049$) anlamlı bir fark gözlenmiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin teknik ve görüntü seçimi konusunda farklı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri görüntü ve ses ilişkisi açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %30,0'u yeterli, %25,0 kısmen yeterli, %45,5'i ise yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların %16,5'i jeneriklerin görüntü ve ses ilişkisi açısından yeterli, %40,0 kısmen yeterli bulurken, %43,5'i ise yetersiz bulmaktadır.

Öğretim elemanları ve uzmanların yarısına yakını jenerikleri görüntü ve ses ilişkisi açısından yetersiz görürken, uzmanlara göre öğretim üyeleri daha çok yeterli görmektedir.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 4,146$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p=,126$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin görüntü ve ses ilişkisi konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri, jeneriklerin yapımında kullanılan animasyon teknikleri açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %17,5'i yeterli, %42,5'i kısmen yeterli, %40'ı yetersiz bulmaktadır. Ankete katılan uzmanların ise %24,7'si jenerikleri jeneriklerin yapımında kullanılan animasyon teknikleri açısından yeterli, %36,5 kısmen yeterli, %38,8'i ise yetersiz bulmaktadır.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2=0,898$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p=,638$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT Sanat Programına ait jeneriklerin yapımında kullanılan animasyon teknikleri konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programına ait jenerikleri program içeriği hakkında fikir verme konusu açısından ankete katılan öğretim elemanlarının %17,5'i

yeterli, %25,0 kısmen yeterli, %57,5'i ise yetersiz bulmaktadır. Aynı konuda, ankete katılan uzmanların %25,9'u jenerikleri yeterli, %25,9 kısmen yeterli bulurken, %48,2'i yetersiz bulmaktadır.

Buna göre öğretim elemanı ve uzmanların önemli bir bölümü TRT sanat programına ait jenerikleri, program içeriği hakkında fikir verme konusunda yetersiz bulmaktadır. Her iki grupta da bunu kısmen yeterli ve yeterli seçeneği izlemektedir.

Öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kay-Kare ($X^2= 1,288$) testi sonucunda .05 manidarlık düzeyinde ($p= ,525$) anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu sonuca göre öğretim elemanları ile uzmanların TRT sanat programına ait jeneriklerin program içeriği konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

TRT sanat programlarında tasarlanan ve uygulanan jeneriklerin canlandırma tekniğine ilişkin olarak öğretim elemanı ve uzmanların görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde, teknik ve görüntü seçimi ile metin-görüntü ilişkisi dışında diğer özelliklerin değerlendirilmesinde aralarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğretim elemanları jenerikleri teknik-görüntü seçimi ve metin-görüntü ilişkisi açılarından uzmanlardan .05 manidarlık düzeyinde yeterli bulmuşlardır.

TRT sanat programına ait jeneriklerde, hareket-ses (%35), görüntü ve ses ilişkisi (%30), jeneriklerde uygulanan animasyonlar (%30) öğretim elemanları tarafından en yüksek oranda yeterli bulunan özellikler olmuştur. Öğretim elemanlarının diğer özellikler için yeterli gördükleri oranlar %17,5 – ile %27,5 arasında değişmektedir. Uzmanların ise en yüksek oranda yeterli buldukları özellikler ise, jeneriklerde kullanılan görsel efektler (%32,9), metin - görüntü ilişkisi (%32,9), jeneriklerde uygulanan animasyonlar (%30,6). Diğer özellikleri yeterli bulan uzmanların oranı ise %20 civarındadır.

TRT sanat programına ait jenerikleri canlandırma tekniği açısından yetersiz bulan öğretim elemanlarının ve uzmanların oranı daha yüksek olup, bu oran %30 ile %58 arasında değişmektedir. Buna göre öğretim elemanları ve uzmanların, TRT sanat programlarında tasarlanan ve uygulanan jenerikleri canlandırma tekniği açısından yeterli buldukları söylenemez.

Sonuç ve Öneriler

TRT sanat programlarında tasarlanan ve uygulanan jeneriklerin grafik tasarım öğeleri (renk, boşluk, tipografi) ile canlandırma tekniğine (görüntü, animasyon, ses-görüntü, hareket, görsel illüzyon) ilişkin özellikler öğretim elemanları ve uzman görüşleriyle değerlendirilmiş; aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Sonuç

1. Öğretim elemanları ve uzmanlar, TRT sanat programına ait jenerikleri grafik tasarım öğeleri yönünden yeterli olarak değerlendirmemişlerdir. Yeterli olarak değerlendirenlerin sayısı katılımcıların üçte birini geçmemiştir.

2. Öğretim elemanı ve uzmanların yaklaşık yarısı ise TRT sanat programına ait jenerikleri grafik tasarım öğeleri yönünden yetersiz olarak değerlendirmiştir.

3. Öğretim elemanları ile uzmanların görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamakla birlikte, jeneriklerin grafik tasarımı öğelerinden "tasarım konsepti", "atmosfer rengi seçimi" , "görüntü kurgusu" ve "jenerik süresi" diğer özelliklere göre daha yüksek oranda yeterli bulunurken, uzmanlar tarafından da "atmosfer rengi seçimi" , "jenerik süresi" ve "grafik tasarımı" diğer özelliklere göre biraz daha yüksek oranda yeterli olarak değerlendirilmiştir.

4. Atmosfer rengi ve jenerik süresi diğer özelliklere göre öğretim elemanları ile uzmanlar tarafından en olumlu değerlendirilen iki özellik olmuştur.

5. Öğretim elemanları ve uzmanlar, TRT sanat programına ait jenerikleri canlandırma tekniği yönünden de yeterli olarak değerlendirmemiştir. Burada da jenerikleri canlandırma tekniği yönünden yeterli bulanların sayısı ankete katılanların dörtte birini biraz geçmektedir.

6. TRT sanat programlarında tasarlanan ve uygulanan jeneriklerde canlandırma tekniği ile ilgili özelliklerden yalnızca iki özellikte (metin –görüntü- ilişkisi, teknik ve görüntü seçimi) öğretim elemanları ile uzman

görüşleri arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuş, bu iki özelliği öğretim elemanları uzmanlara göre daha olumlu değerlendirmişlerdir.

7. Canlandırma tekniğine ilişkin diğer özellikleri değerlendirmede öğretim elemanları ile uzman görüşleri arasında anlamlı bir farklılık görülmesi de, "hareket-ses ilişkisi", "görüntü ve ses ilişkisi", "jeneriklerde uygulanan animasyonlar" öğretim elemanları tarafından en yüksek oranda yeterli olarak değerlendirilen özellikler olmuştur. Uzmanların ise diğerlerine göre daha yeterli gördükleri özellikler ise "jeneriklerde kullanılan görsel efektler", "metin görüntü ilişkisi" ile "jeneriklerde uygulanan animasyonlar" olmuştur.

8. "Program içeriği hakkında fikir verme", "jeneriklerde uygulanan animasyonlar" ile "görüntü –ses ilişkisi" öğretim elemanı ve uzmanlar tarafından en yüksek oranda yetersiz olarak değerlendirilen özellikler olmuştur.

Bu sonuçlarabakıldığında TRT jeneriklerinin tasarım konusunda zayıf kaldığı, görüntü ve sesin montajını geliştirebilen ona yenilik ekleyebilen yaratıcılık özelliğine sahip olmadığı, görsellerini müzik ve ses efektleriyle uygun olacak şekilde jenerikler üretilmediği kanaatine varılmıştır.

Televizyon jenerikleri her gün yoğun aralıklarla tekrarlandığı için çabuk yıpranmaktadır. Özellikle tüketimin bu kadar çabuk arttığı bir dönemde, televizyon kanalları kendi kurumsal kimliklerini görsel olarak vurguladıkları jenerikleri daha sık aralıklarla değiştirmek zorunda kalmaktadır. Bu değişim, kalıplaşmış çözümlerden uzaklaşmayı gerektirmektedir. Televizyon kanalları hem kullandıkları grafiklerden daha iyi, hem de eski grafiklerin etkisini azaltmayacak yeni tasarım çözümleri üretmek durumundadırlar. Dolayısıyla bu işi yapacak olan kişiler grafik eğitimi görenler arasından tercih edilmelidir.

Öneriler

Jenerik tasarımı hem görsel ve hem de işitsel olarak yaratıcılık gücüne dayandığından grafik tasarımı eğitimine önemli yenilik katacağı düşünülmektedir. Elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Günümüzde sektör haline gelen televizyonlara yönelik grafik çalışmaları önem kazandığı için, yükseköğretim kurumları grafik tasarımı programlarında jenerik tasarımı ile ilgili derslere gereken yer ve önem verilmelidir. Pekiştirmek için de TRT gibi televizyon kanalların grafik bölümünde staj yaptırılmalıdır.

2. Grafik tasarımcılarının büyük çoğunluğunun kısa süre içerisinde zaman temelli medyada çalışmalarına devam edecekleri kaçınılmazdır. İhtiyaç duyulan tasarımcıların hareketsiz resimlerden hareketli grafiklere geçişi başlamış durumdadır. Onun içindir tasarımcılar zaman temelli medya konularına vakıf olmalıdır.

3. Grafik tasarımcılarından çok çeşitli interaktif kullanıcı arayüzleri üretmeleri ve birçok durumda görsellerini müzik ve ses efektleriyle uygun olacak şekilde tasarlamaları istenmektedir. Tasarım konularında yeni medyaya etkili biçimde becerilerini uygulayabilecek elemanlar yetiştirilmelidir.

4. Bulgularda TRT jeneriklerinde görüntü ve ses ilişkisi yetersiz bulunmuş, çünkü grafik tasarımcısının jenerik tasarımıyla ilgili iyi bir çalışma yapabilmesi için dijital kurgu, görüntü ve sesin montajını geliştirebilen ona yenilik ekleyebilen yaratıcı bir kişi olmalıdır. Bunun yanında grafik tasarımcısı çoklu medya konularına da vakıf, tasarlanan jenerikleri ona uygun televizyona aktarma yöntemlerini de iyi bilmelidir.

5. Bilgisayarın gelişmesiyle tipografi ve arka planlar üzerinde daha fazla müdahale imkanı doğmuştur. Ayrıca teknolojinin ucuzlaması orta ve küçük ölçekli tasarım stüdyolarının bu alana katkı sağlamasına neden olmuştur. Bu nedenle, günümüzde birçok alanda çalışmak zorunda olan grafik tasarımcısı okul tarafından sinema ve televizyona yönlendirilip bu alanda dajenerikler üretmelidir.

6. Türkiye'deki televizyon kanallarında bu değişimler, gerek televizyon grafikleri üzerine yoğunlaşmış tasarım şirketlerinin azlığı, gerekse televizyon grafikleri üreten tasarımcı sayısı ve üretilen iş kalitesinin yeterli olmayışı gibi nedenlerden dolayı daha seyrek gerçekleşmektedir. Televizyon yayınlarının başladığı günden beri aynı jenerikler kullanılmaya devam etmektedir. Bu sorunu gidermek için, jenerik tasarımı eğitimini de almış grafik tasarımcıları yetiştirilmelidir.

Kaynakça

Becer, Emre, İletişim Ve Grafik Tasarım, Dost Kitabevi, Ankara, 1997.

Büyüköztürk, Ş., Deneysel Desenler: Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desen Ve Spss Uygulamalı Veri Analizi. Deneysel Desenler, Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desen Ve Verilerin Analizinde Kullanılan Alternatif İstatistikler, 2007.

Gallagher, Rebecca Ve Paldy, Exploringmotion Graphics, Thomsondelmar Learningyayıncılık, Canada, 2007.

Halas, John, Graphics İn Motion (Fromthe Special Effects Film Toholographics), Van Nostrandreinhold Yayıncılık, New York, 1984.

Holly, Willis, New Digitalcinema: Reinventingthemoving Image, Wallflowerpress, London, 2005.

Lloyd, Paul, An Analysis Of Graphic Design On Uk Terrestrialtelevisionandtheeffects Of Multi-Channel Growth, Sanatta Yeterlilik Çalışması, Uk, 2007.

Meyer, Chris Ve Trish, Creatingmotion Graphics Withaftereffects, : Cmp Books, San Francisco, 2002.

Noyan, Eda, "Filmin Önsözü: Kaçırmanın Üzülürsünüz", Seyir Sinema Dergisi, Sayı: 3. İstanbul, 2006:10.

Tepecik, Adnan, Grafik Sanatlar Tarih-Tasarım-Teknoloji, 1. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2002.

Uçar, Tefvik Fikret, Görsel İletişim Ve Grafik Tasarım, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2004.